

*Dile Gelse Kelimeler***Kelimelerin Sesini Duymak**

Edebiyat akademik disiplin üzerinden izlenebildiği gibi güncel yönelimlerin, verimlerin de biçimlendirdiği bir tür. Akademik disiplin verili yargılar üzerinden edebî eserleri tartar, tartışırken güncel yapıtlar bu yargıların sınırlarını zorlayan, aşan sözler söyler, biçimler giyinir. Oldu olası akademi dünyası ile güncel edebiyat ortamı arasındaki makasın ağız hep açık kaldı. Akademisyen dünün çalışmalarına değer biçerken bugünün yazarları, akademi ortamını geride kalmakla, edebiyatın hızına yetişememekle suçlar. Akademi dünyasından da özellikle kuramsal okumalar yapmayan kurmaca yazarlara yönelik olarak edebiyat disiplininden uzak eleştirisi yöneltilebilir. Ama nasıl ki yaşanan bir olayın tarih bilimi tarafından, o bilimin gerektirdiği disiplinler yaklaşım için belli bir zaman geçmesi gerekiyorsa yaşayan edebiyatın da akademik çevreye taşınması için belli bir zamanın geçmesi gerekiyor. Her şeye rağmen şunu kabul etmemiz gerekiyor ki edebiyatın kalbi, nabızı bugünkü verimler, yapıtlar etrafında atıyor. Bu da edebiyatın öncülleri etrafında okunabilmesi kadar ardılları etrafında da okunabileceği anlamına geliyor.

Turan Karataş akademik dünyada yazdığı önemli çalışmalar kadar güncel edebiyat ortamımızda verdiği yapıtlarla da adına aşına olduğumuz, eskilerin tabiriyle velut bir kalem. Özellikle “Doğunun Yedinci Oğlu Sezai Karakoç” çalışması, yaşayan en büyük şairlerimizden Sezai Karakoç üzerine yazılmış, oldukça ufuk açıcı bir çalışma. Karataş’ın diğer yapıtları *Şiir Konakları*, *Türk Dili*, *Şiirin Ardından* gibi çalışmalarını da anmamız gerekiyor. Karataş, güncel edebiyata olan ilgisini çeşitli edebiyat dergileri ve gazetelerin kitap eklerinde yazdığı eleştiri, deneme, kitap tanıtım yazılarıyla sürdür-

rüyor. Akademi dünyasının ilgisini güncel edebiyatın yaşadığı bu mecralara çekmek anlamında bile bu çalışmaların çok kıymetli olduğunu düşünüyorum. Karataş’ın yıllar içinde birikmiş, demini almış yazıları yeni bir okumayla Zambak Yayınları tarafından *Dile Gelse Kelimeler* başlığıyla okura sunuldu. Yayınevi “takdim” yazısında “Çağdaş Edebiyat Serisi” çalışmalarına vurgu yaparken belirtilen “seri” içinde önemli kitapların yayımlandığını da kayda düşelim. Ama özellikle *Dile Gelse Kelimeler*’e baktığımızda edebiyatın genel izler çevresine hitap edecek sözü tok, özgün bir çalışma olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

Karataş, önsözde yazıları yeniden gözden geçirirken çeşitli düzeltmeler yaptığını belirtiyor. Diğer deneme kitaplarından farklı olarak Karataş, bu kitabında şiir dışında edebiyatın diğer meselelerine de değiniyor. Karataş, kitabın karakterini “samimiyet” sözcüğü ile ifade etse de samimiyetin nite-

lik için yeter şart olmadığını da ifade ediyor. Kitap beş bölümden oluşuyor.

“Birkaç Kavram, Birkaç Sorun” bölümünde Karataş, edebiyatın temel kavramlarına henüz kavram birliğini kuramamış düşünce dünyamıza rehberlik edebilecek nitelikte yaklaşımlar geliştiriyor. Söz gelimi, eleştirel zihnini Batı merkezli kurmuş eleştiri dünyamıza Doğu’nun “insaf, ahlak ve basiret” kavramlarını hatırlatıyor. Çünkü edebiyatımız için olmasa da bugünkü edebiyatımız için ateşten eşikler olan kitabın yiten büyüğü, çeviri romanlar, çoksatan kitaplar Karataş’ın bu bölümde derinlikli gözlemlerle ele aldığı konular. Karataş, “Okumak” başlıklı denemesinde André Maurois’in bir sözü üzerinde küçük bir tasarrufta bulunarak, “Okuma uğraşı, yaşama uğraşısıdır.” diyor.

“Yaşadıklarım Çerçevesinde” bölümünde Karataş, kendi kişisel tarihini anlatmış olsa da kendi kuşağına özgü olarak o dönemlerde hayat, birey merkezli olmaktan çok kuşak merkezli bir hayat olarak karşımıza çıkıyor. Karataş’ın anlattıkları bugünün genç kuşağının büyüklerinden duydukları hayat hikâyelerine çok benzemektedir. Ama söz konusu olan hem akademisyen hem de yazar olan bir bireyin hayat hikâyesi olunca bu hayat, elbette kendisine özgü renkler, tonlar barındırıyor. “Yazarlığa İlk Adım/ Taşradaki Dergilerim” adlı deneme bir yönüyle genç bir yüreğin yazarlığın büyülsü dünyası içine attığı ilk küçük, mahcup adımları “yazar adaylarına” hissettirirken diğer taraftan bugün güçleri enikonu zayıflamış taşra dergilerinin, dünün yazın dünyası için ifade ettiği değerli konuma işaret ediyor. “Ben Ölünce Okumadığım Kitaplara Kim Üzülecek?” başlıklı deneme ise okura bir yazarın yaşam öyküsüne yapılacak tanıklık anlamında hüznü, kıymetli bir deneyim değeri barındırıyor.

“Şehirlere Dair” üçüncü bölüm, bugün mekânla kurduğu ilişki sekteye uğramış, handiyse sanal bir ortamda yaşayan kuşaklara mekânı fark etmek, yaşadığı yeri tanımak anlamında anahtar değerinde bilgiler, gözlemler sunuyor. Halil Cibran’ın “Kavuşmanın bir çeşididir anmak.” sözüyle Sivas’a duyduğu mensubiyeti açan Karataş, bu şehirden aşkla hatta vecde söz etmektedir. “Elveda Şehir” yazısında ise Karataş, bugünün insanına çok şey söylediğine inandığım bir sözle yazısını noktıyor, “Elveda Şehir. Elveda güzelim! Hakkını helal et bana!”

Karataş, kitabın dördüncü bölümü “Şiir Çerçevesinde” akademik uzmanlık alanını yani şiir sorunlarını ele alıyor. Bu bölümde özellikle “Naat Nehri Kuru mu?” yazısının geleneksel şiirimizden yola çıkarak modern şiirimizi özgün bir bağlam içinde sorunsallaştırdığını söyleyebilirim. Çünkü şiir geleneğimizin en gümrak damarı naat türüne ilişkin saptamalar, sadece naat türü etrafında değil şiirimizin genel çerçevesine ilişkin belirlemeler barındırıyor. Müslüman Türk şairi için naat yazmayı bir çeşit ödev olarak tanımlayan Karataş, “Sevginin, bağlanmanın bir gereği idi naat söylemek, yazmak.” diye sürdürüyor sözlerini. Bugünkü şairlerden yaşantılarına peygamber sevgisini katmalarını, o sevgiyi şiirin burçlarına taşmalarını istiyor. “Bir Şairin Mektupları” yazısı ise şiirimizin iki usta şairi, Cahit Sıtkı Tarancı ile Ziya Osman Saba’nın mektuplaşmaları etrafında yazılmış. Mektup türünün içtenliği, iki büyük Türkçe işçisinin kalemiyle ısındığında dilin değerini tartabilen okurlar için bu yazı görkemli, kadim bir sofraya gibi açılıyor.

Kitabın son bölümü “Şundan Bundan” adından da anlaşılacağı gibi güncel, genel konular üzerine alınmış sözler etrafında yazılmış dokuz denemeden oluşuyor. Kitaba adını veren “Dile Gelse Ne Derdi Kelime-

ler?” bu bölümde yer alıyor. Dilin kuşaklar arasında ne kadar kıymetli bir köprü olduğunu en çok bu denemede görüyoruz. Çünkü düne ait bir dil, bugünkü kuşak için yabancı dil mesabesinde kalmıştır. Turan Karataş'ın bu değerli kitabında benimsediği dil anlayışı da tam da bu anlamda çok kıymetli olduğunu düşünüyorum. Çünkü dünün toprağına ekili sözcükleri özenli bir yaklaşımla bugünün okurlarına sunarken yaptığı bir dil işçiliğinden öte, o kadim köprüleri de yeniden inşa etmektedir.

Mehmet ÖZTUNÇ

Eski Türk Damgaları

Z. Samaşev - N. Bazılhan - S. Samaşev: *Drevnetyurkskiye Tamgi - Köne Türik Tangbaları - Ancient turkic tamga-signs*. Almatı, 2010: Abdi Yayınları, 168 s. ISBN: 9965-832-13-7.

D. G. Messerschmidt ve P. von Strahlenberg'in 1721 yılında Yenisey Bölgesi Yazıtları'ndan 32 numaralı Uybat III yazıtını bulması ile başlayan eski Türk yazıtları üzerindeki ilgi bugüne kadar hiç azalmadan devam etti. 2013 yılında, Tang 唐 Devrinin başkenti eski adıyla Chang'an 长安 şimdiki adıyla Xi'an 西安'da Tang Dönemi Çincesi ile yazılmış bir metin ve runik harfli 17 satırlık Uygurca bir mezar taşının bulunmasından kısa zaman sonra Moğolistan'ın başkenti Ulan Batur'un 400 km. kadar güney-doğusunda iki büyük taş daha bulundu. Özellikle Moğolistan'da bulunan bu iki büyük taş ile ilgili bilgilerimiz çok yeni olmakla birlikte yazıt hakkındaki ilk bilgiler için bk. Ölmez, Mehmet 2013, "Moğolistan'dan Yeni Abideler", *Türk Dili* 104/740, 92-93.

Eski Türk yazıtlarıyla ilgili en önemli sorun bu yazıtların birçoğunun tarihsiz olmasıdır. Örneğin Yenisey Bölgesi Yazıtları'nın hiçbirinde herhangi bir tarih kaydı bulunmamaktadır. Aslında bunu az satırlı yazıtların tamamı için söylemek mümkündür. Bir diğer önemli sorun da

yazıtın hangi Türk dilli halk veya boy tarafından yazıldığı ve dikildiğinin bilinmemesidir. Kül Tegin, Bilge Kağan, Şine Usu, Tariat, Tes gibi kağanlık yazıtlarının hangi boy mensupları tarafından yazıldığı ve dikildiği bilinmekle birlikte küçük yazıtların hangi halk veya boyca dikildiği bilinmemektedir. Bu yazıtlarda bulunan boy damgalarından hareket ederek sonuca varan araştırmacıların karşılaştığı en büyük sorun ise damganın, yazıtı yazan veya diken kişinin boyuna mı yoksa yönetimde olan boya mı ait olduğudur. Eski Türk yazıtlarının önemli bölgelerinden olan Yenisey Bölgesi Yazıtları genellikle numarasına göre sıralandığı hâlde İ. V. Kormuşin 1997 yılında Moskova'da yayımladığı *Tyurkskiye Yeniseyskiye yepitafii, teksti i issledovaniya* adlı kitabının ilk ve 2008 yılındaki genişletilmiş ikinci baskısında yazıtları numara sırasına göre değil de yazıtta yer alan damgaya göre sıralamıştı. Belli ki Kormuşin'in temel hedefi aynı veya benzer damgalı yazıtların aynı boy veya halkça yazılmış olma olasılığı idi. Ancak yine de damganın hangi boy veya halka ait olduğunu anlamak çok zordur. Çünkü Kâşgarlı Mahmud'un *Divanü Lûgati't-Türk*'üne gelinceye değin